

Del xinès al català, traduccions per generació espontània

Carles Prado

Universitat Autònoma de Barcelona. Facultat de Traducció i d'Interpretació
08193 Bellaterra (Barcelona). Spain

Data de recepció: 25/9/2000

Resum

Les traduccions literàries del xinès al català que s'han fet al llarg de la història han estat fruit d'interessos personals i puntuals dels respectius traductors. El present article vol constatar, mitjançant un breu repàs cronològic fins al 1999, que les obres traduïdes del xinès al català no estan incloses en un corrent sinològic constant, ni són fruit d'una referència permanent a les literatures orientals. Això posa de manifest una de les limitacions de la literatura catalana, especialment en relació amb altres cultures i literatures d'arreu d'Europa.

Paraules clau: història de la traducció a Catalunya, traducció del xinès al català, literatura catalana, literatura xinesa.

Abstract

The literary translations from Chinese into Catalan that have been made throughout history are the result of their own translators' personal and peculiar interests. This paper wants to corroborate, by means of a chronological review until 1999, that all the translated works from Chinese into Catalan are excluded from a constant sinological trend and are out of a permanent reference towards oriental literatures. And this points out one of the lacks of Catalan literature, especially in relation to other cultures and literatures all over Europe.

Key words: history of translation in Catalonia, translation from Chinese into Catalan, Catalan literature, Chinese literature.

Sumari

1. Introducció	3. Reflexions
2. Evolució històrica	Bibliografia

1. Introducció

L'objectiu del present article no és altre que constatar un fet poc més que evident: l'isolament de les traduccions del xinès al català al llarg de la història fins a l'any 1999. Bo i analitzant les obres traduïdes més significatives, podem observar que allò que les ha tirat endavant han estat els interessos personals de cada traductor, més que no pas un corrent de caire més general. L'anàlisi de l'evolució de la traducció del xinès al català ens porta a formular unes breus reflexions que relacionen la situació passada d'aquest àmbit de la traducció a Catalunya amb la situació present i la futura.

Una consideració prèvia: cal tenir present la relliscositat que envolta el tema de la traducció d'obres xineses a llengües occidentals. Són habituals els debats sobre la consideració d'aquestes obres com a «traduccions», «interpretacions» o «versions». En aquest sentit, no volem entrar en disquisicions teòriques, i simplement ens hem centrat en obres d'origen xinès traduïdes, interpretades o versionades en llengua catalana, sigui quin sigui el seu etiquetatge.

2. Evolució històrica

Fins al 1936

Si bé la primera obra traduïda del xinès al català és la *Poesia xinesa* d'Apel·les Mestres el 1925, potser fóra bo de remuntar-nos una mica més en el temps i comentar, encara que només fos a tall d'anècdota, els orígens més remots de la traducció del xinès a Catalunya.

Els primers rastres de les relacions entre el català i el xinès ens duen fins a Sinibald de Mas i Sans (1809-1868), diplomàtic i home polifacètic que, després de diverses estades a l'Índia i a les Filipines, en missions diplomàtiques i d'espionatge per al govern espanyol, el 1843 arribà a Macau amb la intenció d'establir contactes que afavorissin l'entrada de la poderosa indústria tèxtil catalana a la Xina. Publicà un parell de llibres sobre la Xina en francès: *L'Angleterre, la Chine et l'Inde* (1857) i *La Chine et les puissances chrétiennes* (1861), aquest darrer traduït al català per Joan Sacs i publicat el 1927. Així, doncs, si bé Sinibald de Mas no exercí de traductor, sí que podríem situar-lo una mica a les beceroles de la traducció del xinès a casa nostra. És significatiu, tanmateix, que la seva obra fos coneguda a Catalunya mitjançant la llengua francesa: queda clar, doncs, on s'emmirallava la nostra cultura en aquells temps.

De retruc, també podríem esmentar la figura d'Ernest Fenollosa (1853-1908). Nord-americà d'avi patern català —concretament d'arrels valencianes—, Fenollosa visqué al Japó i s'interessà per l'art japonès, l'escriptura i la lírica xineses i per tot allò relacionat amb la cultura oriental en general. Desenvolupà una revolucionària teoria al voltant de la traducció del sistema d'escriptura ideogràfic xinès —que també s'empra al Japó—: la seva obra *The Chinese Written Character as a Medium for Poetry*, publicada pòstumament per Ezra Pound, ha estat altament discutida al llarg de la història, i no es pot negar que ha tingut una gran repercussió en el món sinològic internacional. Si bé Fenollosa no va tenir cap mena de relació directa amb la

llengua catalana, sí que va tenir-hi, tal com veurem més endavant, un vincle més indirecte i subtil.

A banda d'aquests antecedents de caire més aviat anecdòtic, fou durant els anys vint que s'encetà allò que pròpiament es pot considerar la traducció del xinès al català. Els motius que van impulsar aquest pas són diversos i, en certa manera, podríem parlar d'una conjuntura adient en el pla estètic, filosòfic i literari que tingué lloc a Europa i que, potser un xic més descafeïnada, arribà a Catalunya. En aquest context, no és estrany que fos una figura inquieta i polifacètica com Apel·les Mestres qui exercís de pioner en la traducció al català d'obres xineses. Immers en aquest nou gust estètic i amb la mirada posada a l'altra banda dels Pirineus, el 1925 publicà *Poesia xinesa*, una breu antologia suposadament traduïda a partir de versions franceses de sinòlegs com ara el marquès d'Hervey-Saint Denys. Per bé que *Poesia xinesa* és una part ínfima del conjunt de l'obra de Mestres, la seva particular concepció de l'art total i de l'artista pur, experimentador de noves formes i de nous horitzons, fa que aquesta aproximació a la lírica oriental no sigui un fet del tot sorprenent en la seva extensa producció literària i artística. A més, les característiques pròpies d'aquest tipus de poesia encaixen perfectament amb el gust pel simbolisme i pels temes d'arrel naturalista que cultivava Mestres.

Tres anys més tard, Marià Manent, que ja havia escrit alguna ressenya sobre l'esmentada obra de Mestres,¹ publica *L'aire daurat*. El subtítol de l'obra, *Interpretacions de poesia xinesa*, i el fet que la inclogués en la primera edició de les seves obres completes —no pas en la segona²—, pot provocar veus contràries a la consideració d'aquest treball com una traducció. L'obra es basa «generalment en traduccions directes dignes de confiança» (Manent, 1986: 9), principalment d'Arthur Waley, si bé en algun cas —en les peces de la dinastia Song, per exemple— pren com a punt de partida versions franceses, com les de Soulié de Morant. És especialment destacable la comunió entre aquest estil de lírica i el Manent poeta. En el pròleg, se'n justifica amb franquesa i sinceritat:

Les versions tenen una intenció interpretativa, no pas en un sentit d'erudició —fóra una pretensió inversemblant, tractant-se d'una llengua que m'és desconeguda—, sinó en un sentit d'aclimatació poètica [...] M'he decantat a respectar, més que la fidelitat literal, l'esperit i el to de cada poema (Manent, 1986: 9).

Prèviament, en el mateix pròleg, Manent comenta els antecedents de la lírica xinesa a Catalunya:

La poesia xinesa ha estat acollida a Catalunya amb singular simpatia. Ha trobat intèrprets tan diversos com l'autor de *Popularitats* i el poeta de *Liliana*; n'hem vist alguna finíssima versió de Josep Carner. El present recull es troba, doncs, en una

1. MANENT, Marià (1925). «Apel·les Mestres. "Poesia xinesa"». *Revista de poesia*, 2, p. 106-109.
2. Tot i que, segons ell, l'esmentada inclosió es degué únicament a motius d'extensió editorial. Sobre això, vegeu: GÜELL, Lourdes (1988). «Entrevista amb Marià Manent». *Quaderns de Traducció i Interpretació*, 10, p. 117-130.

línia de tradició i no pretén pas descobrir cap racó inexplorat d'aquella ampla zona lírica que nombroses versions franceses, angleses i alemanyes han fet accessible al lector occidental (Manent, 1986: 9).

És certament sorprenent que s'involucri en una «línia de tradició»: potser fóra més adient d'interpretar-ho com una moda estètica, atesa la relativa poca rellevància dels antecedents que esmenta, especialment pel que fa a la quantitat, més que no pas a la qualitat. Remarquem, d'altra banda, quin és el camí d'expansió internacional que segueix les exportacions culturals xineses.

Més amunt ja ens hem referit a Apel·les Mestres, «el poeta de *Liliana*». Quant a la relació de «l'autor de *Popularitats*», Josep Maria López-Picó, amb la lírica xinesa, cal dir que és molt menys transparent, probablement a causa del fet que no publicués cap obra dedicada especialment al tema. És altament probable que les versions a les quals Manent fa referència apareguessin en alguna revista o publicació menor. En el pròleg de *Temes (Exercicis de geografia lírica)*, López-Picó diu:

No ofereixo una Antologia poètica ni un assaig de traduccions. La meva curiositat és una mica la d'aquell infant que volia escapar-se dalt del pal d'un vaixell per veure la geografia. L'ambició d'aquest exercici no va més enllà del disseny d'acostumar diverses inspiracions líriques al clima de la nostra llengua, de la mateixa manera que els catalans viatgers han demostrat fins ara la seva adaptabilitat a totes les latituds geogràfiques (López-Picó, 1928: 4).

Hipotèticament, doncs, alguns dels poemes que López-Picó inclou en aquesta obra, així com d'altres del segon volum dels *Exercicis de geografia lírica*, titulat *La platja de l'oci* —com ara *Tema oriental*— podrien ser interpretacions, a la manera de Manent, de poemes xinesos a partir de versions angleses o franceses. De tota manera, si la hipòtesi fos certa, es tractaria d'una nova aproximació a la lírica xinesa des d'un punt de vista «curiós», en el qual el món oriental és font d'inspiració però no té importància per ell mateix.

Josep Carner, tal com declara Manent, també féu alguna versió de poemes xinesos. No fou, però, fins al 1935 que publicà *Lluna i llanterna*, obra escrita a partir de versions franceses i, principalment, angleses (la majoria d'Arthur Waley, igual que Manent). Prèviament, el 1932, ja havia editat a la revista *La Nostra Terra* un primer recull de trenta-una traduccions de poesies xineses titulat «La passejada pels brodats de seda». A la «Confidència introductòria» d'aquest recull previ, Carner declara:

[...] el meu joc, com abans apuntava, no ha estat sinó filtrar-me a través d'una influència. De passejar-me per la meva cambra —tanmateix la meua cambra— tot fent veure que em passejava pel jardí brodat d'un gran xal de seda. O bé, si volem, de veure'm al mirall d'incògnit. I he triat aquest joc, en el fons, perquè no m'interessaria gens, personalment, de jugar a un joc ben oposat, ben modern: de cercar, amb corrosius que em llevessin tot el que tinc de comú o de compartit, fins al substrat del jo: obac, inarticulat, obtús. Val a dir que he jugat el meu joc amb la més gran

honestedat consentida per la poquesa de les meves facultats. El meu principi guaiador ha estat de mostrar-me ben dòcil, i de no aparèixer sinó per traïdoria involuntària. Però jo sé que sempre em distrec una mica quan jugo (Carner, 1932: 3).

Aquesta citació ens porta a fer dues consideracions. En primer lloc, el mateix Carner reconeix que, malgrat els esforços que ha fet per trobar un equilibri entre la influència —diríem que la «inspiració»— dels originals i la seva pròpia personalitat, el seu jo ha pesat més, encara que sigui involuntàriament o per distracció. Això ens dóna una mica la idea del regust que tenen les seves traduccions: un regust pròpiament carnerià més que no pas xinès. En segon lloc, veiem com les primeres manifestacions de lírica xinesa en català sempre van acompanyades de metàfores i justificacions, tant pel que fa al resultat com pel que fa als motius que han induït el traductor a apropar-se a la lírica xinesa. Ho hem vist suara en el cas de Carner i més amunt en el cas de López-Picó. Manent també recorre a les metàfores:

No fa gaire algú comparava la traducció d'un poema a un peix que es mor damunt la sorra, acolorit de reflexos enganyadors. És proverbial, certament, la dificultat de trobar equivalències d'expressió poètica en una altra llengua: i ¿quines garanties de semblança hi haurà entre aquestes interpretacions catalanes i l'original xinès, passant per l'alambí de dos idiomes? (Manent, 1986: 9).

Queda demostrat, certament, que les traduccions del xinès, per bé que el mateix Manent les emmarqui en l'esmentada «línia de tradició» no deixen de ser un fet poc habitual. Els traductors tenen presents els interrogants o les possibles reticències que poden sorgir en el lector, i per aquesta raó tots es justifiquen, ja de bell antuvi, en els pròlegs de llurs obres: nova demostració palpable de la poca consistència i de l'isolament d'aquest tipus de traduccions respecte al conjunt global de la literatura catalana de l'època.

No voldríem tancar aquest apartat sense remarcar que, encara que no es tracti d'una traducció del xinès i que, a més, sigui una obra un xic posterior cronològicament, Carles Riba també féu algunes versions de poemes japonesos (*tannka*), que inclogué a *Del joc i del foc* (1947). En el seu cas, no es tracta tant d'una aproximació a l'estètica oriental com d'una mena de repte formal, d'exercici tècnic, tal com ho expressa ell mateix a les *Notes a «Tannkas de les quatre estacions»* (Riba 1965: vol. I, 162). Amb això volem posar de manifest la relació amb l'orientalisme de noms tan importants en la literatura catalana com Manent, Carner o Riba, cosa que podria, en certa manera, ennoblir l'entrada d'aquest gust estètic a casa nostra. Ara bé, com s'ha pogut observar, es tracta de fenòmens aïllats i esporàdics en l'obra d'aquests autors i, de retruc, en el conjunt literari català.

Del 1936 al 1975

La permeabilitat de la cultura catalana a les influències exteriors s'estroncà a partir del 1939, quan els fruits d'aquesta obertura tot just començaven a ser perceptibles. En conseqüència, a banda de les versions de lírica japonesa de Carles Riba

que acabem de comentar (del 1947), només trobem un parell de referències en tot aquest període.

El 1967 Marià Manent publica *Com un núvol lleuger. Més interpretacions de lírica xinesa*, traduït seguint els mateixos paràmetres indirectes i les mateixes versions que emprava a *L'aire daurat*. En el «Pòrtic» que encapçala l'obra, el poeta explica les raons que l'han fet tornar a la poesia oriental:

He tornat a la poesia xinesa com qui torna —després de més de trenta anys— a una terra estimada [...] Aquest recull és, doncs, com una continuació de *L'aire daurat*, i hi trobareu el mateix tot, els mateixos temes, idèntica mescla de la història de l'home amb la història de la natura [...] Però també hi ha els sofriments, l'angoixa de la guerra (Manent, 1967: 11).

Si bé Manent declara que aquest nou llibre és la represa de *L'aire daurat*, les vivències acumulades pel poeta durant la guerra i la postguerra constitueixen un canvi substancial respecte a l'obra del 1928. L'aproximació a la lírica xinesa és, en aquest sentit, una doble conjugació del poeta: d'una banda, amb l'estètica lírica de les obres (tal com havia fet anteriorment) i, de l'altra, i heus ací la novetat, amb la filosofia que destil·len aquests poemes.

El 1973 apareix la traducció d'un assaig del qui és considerat com el més gran escriptor xinès de tots els temps: Lu Xun.³ La traducció de *Sobre la classe intel·lectual* és obra de Francesc Mira, a partir de l'italià. Va ser publicada en un moment en què el franquisme ja havia abaixat la guàrdia, i s'emmarca en una col·lecció —«Quaderns Tres i Quatre»— que ofereix una panoràmica internacional de temes polítics i filosòfics de tendència clarament d'esquerres. Observem, doncs, com aquesta traducció és, novament, un fet puntual i que no queda inscrita en cap corrent de traducció ni filològic, sinó que només es tracta d'una aparició fugissera motivada per la conjuntura política i filosòfica del moment, de poc pes «literari».

Del 1975 al 1999

Aquesta tercera etapa és, en el sentit quantitatiu, la més prolífica de totes tres. Ara bé, no arriba, ni de bon tros, a un grau de desenvolupament com el de França, Anglaterra o Itàlia, per posar alguns exemples propers. En qualsevol d'aquestes literatures, existeixen col·leccions editorials que publiquen obres específicament de literatura xinesa —normalment en traducció directa—, que abasten des de l'època antiga fins als autors contemporanis.

En poesia, el 1985 retrobem l'empremta d'Ernest Fenollosa, a qui hem situat, encara que només fos anecdòticament, a les beceroles de la tradició orientalista

3. Lu Xun (1881-1936), escriptor prolífic i polifacètic, si bé el 80% de la seva obra pertany al gènere assagístic. Fou un dels fundadors de la revolució literària fruit del Moviment del 4 de maig del 1919, que propugnava l'abandonament de la llengua clàssica en l'àmbit literari. Altament crític amb la situació del poble xinès, sempre fou un home d'esquerres, tot i que mai no va pertànyer al partit comunista. Després de la seva mort, els comunistes el volgueren recuperar per beneficiar-se del seu prestigi, i sovint magnificaren la seva figura.

catalana. Aquell any es publicà la traducció de Francesc Parcerisas del *Cathay*, d'Ezra Pound. I heus ací un complex joc de miralls en el qual trobem el llegat de Fenollosa: l'origen del *Cathay* de Pound és un recull de temes tradicionals de la lírica xinesa formulat pel poeta Li Bai (també anomenat Li Po)⁴ en època de la dinastia Tang. Fenollosa tingué accés a les traduccions japoneses d'aquesta recopilació de Li Bai (conegut com Rihaku en japonès), de les quals, ajudat pels intel·lectuals japonesos Mori i Ariga, extragué unes notes manuscrites per a la traducció a l'anglès, basades en una revolucionària teoria d'anàlisi dels ideogrames segons llur imatge poètica. En morir Fenollosa, aquestes notes arribaren a Pound, que les transformà en els poemes de *Cathay*. La paternitat del *Catai* traduït per Parcerisas queda, certament, ben diluïda.

Encara en el domini de la poesia trobem la primera traducció directa del xinès al català. El traductor no és altre que Marià Manent, que aquest cop utilitza unes notes preparades per la sinòloga Dolors Folch per a traduir *Vell país natal*, de Wang Wei,⁵ que surt publicat el 1986. El procés seguit per Manent i Folch té una certa semblança amb el que realitzà Pound a partir de les notes de Fenollosa, en el sentit que es tracta d'un procés conjunt entre sinòleg i poeta, per bé que en el cas de Manent-Folch, tot pren un aire més científic:

Li vaig passar el text xinès, la transcripció al *pinyin*, una versió sense gramaticalitzar —amb el significat o significats de cadascun dels ideogrames—, una versió gramaticalitzada que li donava l'ordre en què calia estructurar la frase, unes notes amb indicacions generals sobre el poema —títol, posició de la cesura, presència de versos paral·lels, importància de la repetició d'alguns ideogrames—, unes anotacions als ideogrames més conflictius o més carregats de doble sentit, i unes notes sobre les referències històriques i literàries contingudes en el poema.⁶

A partir d'aquí, el poeta en feia una versió que podia quedar més o menys retocada posteriorment. Manent, que ja s'havia endinsat un parell de cops en el món de la lírica xinesa, repetia l'experiència, però aquesta vegada d'una manera molt més directa respecte a l'original, la qual cosa, segons apunta Folch, va entusiasmar d'allò més el poeta.

El 1988, Joan Ferraté s'inicia en la traducció del xinès i, en col·laboració amb Dolors Folch, publica les «Poesies de cavalls» de Li He a *Reduccions*. Posteriorment tradueix, ja de manera més extensa, les *Cinquanta poesies de Du Fu*,⁷ aquest cop

4. Li Bai [o Li Po] (701-762), un dels més cèlebres poetes de la dinastia Tang. D'influències taoistes i molt sensible als aspectes fantàstics de la natura salvatge, la seva peculiar personalitat el portà a refusar les obligacions i convencions pròpies de l'època, i el convertí en una figura legendària.
5. Wang Wei (701-761), figura important dins la lírica de la dinastia Tang. A banda de la poesia, també cultivà la pintura i la música i exercí càrrecs de l'alt funcionariat. La seva obra té influències del món natural i del budisme.
6. FOLCH, Dolors (1988). «Traduint Wang Wei». *L'Avenç*, 120, p. 39.
7. Du Fu (712-770), poeta de la dinastia Tang, amic de Li Bai. La seva obra, sens dubte marcada per la seva vida irregular, reflecteix una existència plena de tràngols i d'entrebancs fruit de la guerra i de les dificultats polítiques de l'època.

a partir de les versions angleses de David Hawkes. Podem trobar l'explicació que les publiqui, el 1992, com a obra pròpia i no pas com a traducció en un fragment del pròleg en què parla de la «dèria apropiadora que ha presidit en el curs de molts anys els meus tractes amb la poesia dels altres» (Ferraté, 1992: 11). I continua més endavant: «Si els he traduït, doncs, ha estat perquè d'altra manera m'haurien seguit sent inassequibles, i ha estat per fer-me'ls assequibles [...] que me'ls he traduït jo mateix» (Ferraté, 1992: 14).

A més de voler marcar les distàncies, ja d'entrada, amb aquesta explicació de la seva aproximació única i personal a la poesia xinesa, més endavant també es vol distanciar de les aproximacions que hi van fer Manent i Carner:

I és això mateix [la condició de Du Fu d'home que a cada moment de la seva obra de poeta se sap situar en la seva circumstància, com a home, i no pas com a poeta xinès] allò que jo n'he volgut reflectir a les meves traduccions. La fascinació per la *chinoiserie* sembla haver estat, en canvi, el motiu principal que va dur tant Marià Manent, primer, com, més tard, Josep Carner a explotar tants de poetes xinesos (Ferraté, 1992: 19).

El 1994 Séan Golden i Marisa Presas publiquen *Mala herba*, una obra poètica de Lu Xun,⁸ en traducció directa del xinès. Si en el cas anterior de Ferraté el pre-faci de l'obra constava d'una llarga i minuciosa explicació referent a la mètrica i a la rima dels originals i a les solucions adoptades en la traducció, així com d'una ressenya de la vida del poeta traduït, en el cas de *Mala herba*, també tenim una introducció biogràfica de l'autor i de la seva època i, a més, la primera presentació de les versions acarades —si descomptem el breu article «Poesies de cavalls» de Joan Ferraté i Dolors Folch, esmentat més amunt. Observem, doncs, una voluntat progressivament més científica en relació amb la traducció del xinès.

Finalment, el 1996 apareixen els *Cent-un juejus de la Xina Tang*,⁹ traduïts per Ramon Dachs i Anne-Hélène Suárez, dels quals també es publica una breu selecció a *Reduccions*.

Quant a la prosa, es pot dir que aquest període és el de naixement de la traducció al català d'obres xineses, si exceptuem la traducció isolada de l'assaig de Lu Xun que hem vist més amunt.

El 1982 Albert Jané publica *La història de Sun Wukung*, un llibre de narracions per a un públic infantil que adapta algunes versions de mites o llegendes xineses. Si bé les fonts originals no hi queden especificades, sembla clar que no es tracta d'una traducció directa. Jané, tal com ens diu en la «Presentació», ha volgut aproximar el lector català —creiem que d'àmbit general, no pas infantil— a la tradició cultural xinesa. Continuant en aquesta branca mitològica, l'any següent apareix *Mitologia xinesa* de Tao Tao Liu. Traduïda de l'anglès per Miquel Martines, es tracta d'una obra de característiques i destinataris semblants a l'anterior, per bé

8. Vegeu la nota 3.

9. El *jueju* és una forma mètrica de quatre versos, de cinc o set caràcters, amb un esquema rítmic i tonal força estricta.

que força més extensa, de contingut més ampli i que va acompanyada d'abundants il·lustracions.

El 1991 Dolors Folch publica dues traduccions directes del xinès. D'una banda, *La fundació de l'imperi xinès*, del qui és considerat el primer gran historiador de la Xina, Sima Qian (145-86 aC). De l'altra, *El diari de Shafei*, de Ding Ling,¹⁰ que apareix a la col·lecció «Clàssiques», d'Edicions de l'Eixample. Ens atrevirem a comparar-ne la publicació amb la de *Sobre la classe intel·lectual*, de Lu Xun, a la col·lecció «Quaderns Tres i Quatre»: es tracta d'una col·lecció de literatura feminista, en la qual s'inclou aquesta obra que plasma, en forma de dietari, les reflexions sobre el sexe, els sentiments i la condició femenina que sorgeixen a la ment d'una jove xinesa afectada de tuberculosi.

3. Reflexions

Queda clar que el nombre de traduccions del xinès al català és ben minso, sobretot si el comparem amb altres literatures europees: en gairebé vuitanta anys, a tot estirar podem comptar una vintena d'obres. Els motius d'aquesta exigüitat són diversos: tant acadèmics, atesa la manca d'estudis sinològics complets a Catalunya, com històrics, determinats especialment per l'herència de la Guerra Civil i de la dictadura, que afectà aquest àmbit en un moment en què semblava prendre una certa volada i estroncà l'aleshores encara incipient «línia de tradició», encetada (i pràcticament acabada) per Mestres, Carner i, sobretot, Manent.

Així mateix, queda prou demostrat que la traducció del xinès al català, tant en els inicis com en l'evolució més actual, no respon a un corrent sinològic determinat i permanent. Les traduccions han anat apareixent de manera força isolada, amb un clar predomini de la poesia sobre la prosa, la qual cosa, al nostre parer, delata un desenvolupament del camp encara força ínfim, de la mateixa manera que ho fa l'absència de traduccions d'obres contemporànies. Cada obra apareix sota les motivacions pròpies dels respectius traductors: gust estètic, empatia estilística, empatia existencial, repte formal, relació acadèmica o professional, etcètera. Uns traductors que sovint —especialment els pioners— justifiquen amb diferents arguments llur incursió exòtica, una mica com demanant disculpes per la gosadia d'haver-se atansat a un àmbit tan llunyà. Creiem que fóra lícit, doncs, qualificar les traduccions del xinès al català fins al 1999 com un fenomen de generació espontània.

Fins a l'any 2000 cap editorial que publicués en llengua catalana no ha disposat d'una col·lecció d'autors orientals (no parlem ja d'escriptors específicament xinesos). En aquest sentit, la comparació amb les editorials en llengua castellana que han publicat textos xinesos, o amb les de la resta d'Europa, on les literatures orien-

10. Ding Ling (1904-1986), fou la primera escriptora xinesa que reivindicà la figura de la dona alliberada de la família i de les convencions socials, a la recerca d'una existència independent. Membre del partit comunista, el seu inconformisme i les seves denúncies dels problemes de la dona l'implicaren sovint en diversos escàndols i conflictes polítics de primer amb el govern nacionalista i més tard amb el mateix govern comunista.

tals sempre han tingut més pes específic, no deixa de ser significativa i, fins a cert punt, dolorosa.

No obstant això, hi ha una sèrie de fenòmens que aporten un punt d'optimisme a l'evolució de les traduccions del xinès a Catalunya a partir de l'any 2000. En primer lloc, el fet que la Facultat de Traducció i d'Interpretació de la Universitat Autònoma de Barcelona iniciés l'ensenyament de la llengua xinesa fa poc més d'una dècada, ens fa preveure una maduresa de les noves fornades de traductors d'aquesta llengua a curt o a mitjà termini, que, lògicament, s'hauria de veure reflectida de maner tangible. En segon lloc, cal esperar un augment de l'interès pel món oriental a casa nostra, tant en el vessant literari com en els àmbits econòmic, cultural, acadèmic o artístic, derivat de les tendències globalitzadores de la societat actual. (La publicació, el 1999, del *Diccionari català-xinès/xinès-català* elaborat pel doctor Zhou Minkang és un petit però valuós senyal d'optimisme que ho corrobora.) En tercer lloc, la inauguració de la col·lecció «Clàssics Orientals» d'Edicions Proa pot aportar la solidesa editorial que havia mancat sempre fins ara, i pot obrir camí a altres propostes de caire similar. Finalment, la recent concessió del Premi Nobel de Literatura a Gao Xingjian pot suposar un revulsiu important amb vista a la promoció d'aquest autor i, de retruc, de la literatura xinesa, atès el desplegament mediàtic inherent a aquest tipus de fenòmens.

Ara bé, malgrat tot, el catàleg de les literatures anomenades exòtiques (o mal anomenades exòtiques, i vet-ho aquí, potser, la primera causa per a llur desconeixement) com la xinesa, la japonesa o l'àrab continua essent molt reduït a casa nostra, i, sens dubte, es mereix més atenció. No tan sols per tal de posar a l'abast del públic català un conjunt d'obres de qualitat, que li permetrien enriquir la seva visió del món, sinó pel considerable grau de normalitat que assoliria la literatura catalana en comparació d'altres cercles literaris europeus i mundials. Sembla com si al nostre mercat editorial li costés de veure-hi més enllà de les llistes de *best-sellers* angleses o franceses. I la literatura catalana, creiem, necessita més arguments on apuntalar-se.

Bibliografia

- CARNER, Josep (1932). «La passejada pels brodats de seda». *La Nostra Terra*. Palma de Mallorca: Francesc Soler.
- (1935). *Lluna i llanterna*. Barcelona: Edicions Proa.
- DING LING (1991). *El diari de Shafei*. (Trad.: Dolors Folch). Barcelona: Edicions de l'Eixample.
- FENOLLOSA, Ernest (1991). *The Chinese Written Character as a Medium for Poetry*. San Francisco: San Francisco Lights Books.
- FERRATÉ, Joan (1992). *Cinquanta poesies de Du Fu*. Barcelona: Quaderns Crema.
- JANÉ, Albert (1982). *La història de Sun Wu Kung i altres llegendes de l'antiga Xina*. Barcelona: La Galera.
- LAO ZI (2000). *Daodejing. El llibre del «dao» i del «de»*. (Trad.: Seán Golden i Marisa Presas). Barcelona: Edicions Proa.
- LI BAI et al. (1996). «Poemes amb lluna: Nou juejus de la dinastia Tang». (versions de Ramon Dachs i Anne Hélène Suárez). *Reduccions*, 67: 20-37.

- (1996). *Cent un juejus de la Xina Tang*. (Trad.: Ramon Dachs i Anne Hélène Suárez). València: Edicions Alfons el Magnànim.
- LI HE (1988). «Poesies de cavalls». (Trad.: Dolors Folch i Joan Ferraté). *Reduccions*, 38: 29-39.
- LÓPEZ-PICÓ, Josep Maria (1928). *Temes (Exercicis de geografia lírica)*. Barcelona: Impremta Altés.
- (1948). «La platja de l'oci (Exercicis de geografia lírica II)». A: *Obres completes*. Barcelona: Selecta.
- LU HSUN [LU XUN] (1973). *Sobre la classe intel·lectual*. (Trad.: Francesc Mira). València: Tres i Quatre.
- LU XUN (1994). *Mala herba*. (Trad.: Seán Golden i Marisa Presas). Barcelona: Edicions 62.
- MANENT, Marià (1928). *L'aire daurat: interpretacions de poesia xinesa*. Barcelona: Atenes A.G.
- (1967). *Com un nívol lleuger: més interpretacions de lírica xinesa*. Barcelona: Edicions Proa.
- MAS I SANS, Sinibald de (1927). *La Xina*. (Trad.: Joan Sacs). Barcelona: Barcino.
- MESTRES, Apel·les (1925). *Poesia xinesa*. Barcelona: Salvador Bonavia.
- POUND, Ezra (1985). *Catai*. (Trad.: Francesc Parcerisas). Barcelona: Empúries, 1985.
- RIBA, Carles (1965). *Obres completes*. Barcelona: Edicions 62.
- SIMA QIAN (1991). *La fundació de l'imperi xinès*. (Trad.: Dolors Folch). Barcelona: Empúries.
- SUNZI (2000). *L'art de la guerra*. (Trad.: Seán Golden i Marisa Presas). Barcelona: Edicions Proa.
- TAO TAO LIU (1983). *Mitologia xinesa, dracs, déus i esperits*. (Trad.: Miquel Martines). Barcelona: Barcanova.
- WANG WEI (1986). *Vell país natal*. (Trad.: Marià Manent en col·laboració amb Dolors Folch). Barcelona: Empúries.
- ZHOU MINKANG (1999). *Diccionari català-xinès/xinès-català*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.